

Ljubljana, 17. 4. 2014

Mag. Alenka Bratušek,
Predsednica Vlade RS
Gregorčičeva 20-25
1000 Ljubljana

Zadeva: Izhodišča Nacionalnega reformnega programa 2014 2015; stališče Zveze svobodnih sindikatov Slovenije

Spoštovana!

Vlada RS je na seji dne 15. 4. 2014 sprejela »Izhodišča Nacionalnega reformnega programa 2014 - 2015«.

V ZSSS ugotavljamo, da je ta dokument za nas iz kar nekaj razlogov, ki jih naštevamo v nadaljevanju, nesprejemljiv in vas pozivamo, da namesto slepega sledenja zahtevam procesa evropskega semestra, ki nam je v nekaj letih prineslo le povečano brezposelnost, revščino in socialno izključenost, pripravite nacionalni investicijski program.

Ob vsem tem pa vas sprašujemo dve zelo preprosti vprašanji:

- kje je Program stabilnosti, ki je prav tako centralni del dokumentov procesa evropskega semestra?
- Kaj pomenijo ti dokumenti v odnosu na proces sprejemanja Socialnega sporazuma za uspešno Slovenijo 2014 2015?

Naj vas spomnimo, da je v zaključkih srečanja ESPCO na Svetu EU 10. marca 2014 zapisano, da »socialni dialog ostaja izjemno pomemben znotraj okvirja ekonomskega upravljanja v implementaciji strategije EU 2020, še posebej v letnem ciklu Evropskega semestra.«

Mag. Dušan Semolič
Predsednik ZSSS

Priloga:

- Stališče ZSSS do izhodišč Nacionalnega reformnega programa 2014 2015

15 TOČK, ZAKAJ JE OSNUTEK NACIONALNEGA REFORMNEGA PROGRAMA 2014 – 2015 NEVAREN IN ŠKODLJIV IN ZATO NESPREJEMLJIV ...

1. Izhodišča Nacionalnega reformnega programa 2014 – 2015 (v nadaljevanju: NRP) **ne prinašajo prav nič novega**. Dokument se namreč še vedno »logično« naslanja na okvir procesa evropskega semestra in proces ugotavljanja čezmernih makroekonomskih neravnotežij. Kako učinkoviti so ti ukrepi trajne fiskalne konsolidacije, ki se skrivajo za temi dokumenti, pa nam povedo različni uradni podatki. Od decembra 2009, ko je Slovenija formalno v postopku čezmernega primanjkljaja, se je ob sledenju cilju znižanja le-tega, število registrirano brezposelnih povečalo iz 96.672 na 126.730; število začetnih stečajnih postopkov se je iz 510 v letu 2010 povečalo na 948 v letu 2013; stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti se je iz 18,3 odstotka v letu 2010 dvignila na 19,6 odstotka. Slednji podatek je v popolnem nasprotju s ciljem zmanjševanja števila oseb ki živijo v revščini oz. socialni izključenosti iz strategije EVROPA 2020, katerim je Slovenija prav tako zavezana.
2. Besede »nič novega« pomenijo tudi stalno ponavljanje omejevanja porabe in pretvorba dosedanjih varčevalnih ukrepov v čim bolj trajne, znižanje mase plač in števila zaposlenih v javnem sektorju, kar je **velika strateška napaka politike varčevalnih ukrepov**. Politika zategovanja pasov namreč krči domačo potrošnjo, (domača potrošnja se je v letu 2012 znižala za 6,4 odstotka v letu 2013 za 2,5 odstotka; končna potrošnja gospodinjstev pa v letu 2012 za 4,8, v letu 2013 pa za 2,7 odstotka), s čimer v bistvu zavira gospodarsko rast. Zato je še kako logično, da **ostro nasprotujemo** »zniževanju mase sredstev za plače v višini 5% (vključeno zniževanje zaposlenih v sektorju država)«, kakor predvideva NRP. Po drugi strani pa očitno veljajo popolnoma druga pravila, ko je govora o reševanju bančnega sistema. NRP tako prosto prizna, da je skupni obseg dokapitalizacije bank v 2013 tako dosegel 3.877 milijona evrov ali 10,3% ocenjenega BDP. Kot vemo pa dokapitalizacija bank še zdaleč ne pomeni avtomatsko sprostitve kreditnega krča, ki pa je ena izmed nujnih osnov za nov investicijski zagon.
3. Na področju **trga dela in plač** odločno nasprotujemo trditvi NRP, da naj »trendi na področju plač, vključno z minimalno plačo podpirajo konkurenčnost.« Poudariti je potrebno, da se plače realno znižujejo že dve leti. Plače tako zaostajajo za inflacijo in za produktivnostjo. Oslabljena potrošnja gospodinjstev in slabša kupna moč kot tudi nezaupanje pa imata velik negativen vpliv na bruto domači proizvod. Pri tem podatki Statističnega urada RS (SURS) kažejo, da kar 2/3 vseh zaposlenih prejema plačo nižjo od slovenskega povprečja, 50 % pa nižjo od 1.310 EUR bruto. Za Slovenijo je že sedaj značilna velika zgoščenost na spodnjem delu plačne distribucije, zaradi česar nadaljnja kompresija plač ni več mogoča, kot je tudi nemogoče graditi svojo konkurenčnost na teh nizkih plačah. Prav tako je potrebno opozoriti, da je minimalna plača postavljena nizko in tako ne omogoča dostojnega življenja ter komajda predstavlja znesek, ki sovpada s pragom stopnje tveganja revščine. Ne smemo pozabiti, da minimalna plača predstavlja plačilo za delo (in ne socialni korektiv), ki ga zaposleni prejmejo za delo v polnem delovnem času ali z njim izenačenim delovnem času. Potrebna je ustrezna sprememba definicije minimalne plače, ne pa njeno zmanjševanje in lažno povečevanje konkurenčnosti na ta račun.
4. NRP omenja **»stroškovno primerljivost različnih oblik dela** kot prispevek h konkurenčnosti«. A pri tem poudarjamo, da mora biti stroškovna obremenitev raznih oblik dela takšna, da se preprečuje nelojalna konkurenca in socialni dumping ter segmentacija na trgu dela. Pri čemer je absolutno potrebno upoštevati, da se pravice iz dela in po delu, zlasti tiste pravice, ki delavcem pripadajo na podlagi določb Zakona o delovnih razmerjih in kolektivnih pogodb, ne smejo zmanjševati. Ob tem odločno nasprotujemo kakršnimkoli spremembam pred slabim letom sprejete delovnopravne zakonodaje in ostalih predpisov s področja trga dela.

5. NRP omenja »**manjšo segmentacijo** med vrstami zaposlitve in drugimi oblikami dela«. Le-ta je po našem mnenju potrebna ne samo na področju ureditve študentskega dela, kot omenja NRP, temveč primeroma tudi na področju zmanjševanje tako imenovane s.p.-izacije. Položaj nekaterih samozaposlenih in drugih, ki opravljajo delo na podlagi pogodb civilnega prava je namreč takšen, da se vedno pogosteje kaže ekonomska odvisnost teh oseb samo od enega naročnika. Zato je potrebno sprejeti zakon o ekonomsko odvisnih osebah, ki bo na eni strani preprečeval tovrstno izkoriščanje, po drugi strani pa jasno in nedvoumno določal kdaj in v katerih primerih se določeno občasno/enkratno delo lahko opravi na podlagi pogodbe civilnega prava. Temeljna usmeritev opravljanja dela pa mora ostati opravljanje dela na podlagi sklenjenih pogodb o zaposlitvi, pri čemer je potrebno okrepiti boj proti lažnemu samozaposlovanju oziroma begu iz delovnih razmerij, ki se ga poslužuje vse več delodajalcev.
6. NRP sicer nekje proti koncu zapiše, da je **zagotavljanje pravne države**, ki temelji na vladavini prava, »predpogoj za delovanje vseh sistemov države, kakor tudi njenih družbenih podsistemov, zlasti pa gospodarstva.« A takšen zapis je preveč površen in premalo konkreten. Za ohranitev in spoštovanje postavljenih delovnopравниh standardov je namreč potrebno oblikovati pravosodni in zakonodajni sistem na takšen način, da se bo dosledno zagotovilo njihovo spoštovanje ob hkratnem hitrem in učinkovitem sankcioniranju njihovih kršitev. Zlasti kazenska zakonodaja in delo pristojnih državnih organov mora biti oblikovano tako, da bo vsakršna kršitev delovnopравниh pravic delavcev, ki predstavljajo temeljne človekove pravice, predstavljala kaznivo dejanje in njihove kršitelje obravnavala prednostno ter jim po hitrem, skrajšanem postopku, izrekla ustrezne kazenske sankcije. Zaščita temeljnih pravic delavcev in učinkovit kazenski pregon njihovih kršiteljev ter njihovo sankcioniranje mora postati ena izmed prioritet državnih organov.
7. NRP se prav nikjer ne dotika resničnih razlogov vse bolj kroničnega problema nizke **delovne aktivnosti oz. brezposelnosti starejših**. Stopnja delovne aktivnosti starejših je namreč nizka zaradi neprilagojenosti organizacije dela spremembam delovne zmožnosti zaradi staranja. Zato bi se moralo v okviru programov aktivne politike zaposlovanja (APZ) nujno pripraviti program ukrepov za ekonomske spodbude delodajalcem za zaposlovanje starejših iskalcev zaposlitve in za razširjanje dobre prakse upravljanja s starostjo na ravni delodajalca, ki bo omogočila višjo stopnjo delovne aktivnosti starejših.
8. Na področju pokojnin NRP prav nikjer **ne omenja ustrezne implementacije demografskega rezervnega sklada**. In prav oblikovanje in sprejem zakona o demografskem rezervnem skladu, v katerem se bo opredelilo vire po vzoru držav članic OECD, in v pripravo katerega se bo tudi ustrezno vključilo socialne partnerje in upokojenca, mora biti ena izmed nujnih nalog Vlade RS v obdobju 2014 2015.
9. Vlada s predlaganimi ukrepi na področju zdravja v NRP **ne predlaga rešitev, ki bi prispevale k odpravi nakopičenih problemov v zdravstvenem sistemu**; ne načrtuje priprave nujno potrebnih strateških dokumentov (strategija zdravstvenega varstva, merila za mrežo javne zdravstvene dejavnosti); ne predlaga reforme systemske zakonodaje; ne načrtuje prevzema odgovornosti in obveznosti za financiranje razvojnih in raziskovalnih ter izobraževalnih nalog zdravstvenih zavodov terciarne dejavnosti, ki jih sedaj mora financirati ZZZS oz. zavezanci za plačevanje prispevkov za zdravstveno zavarovanje, čeprav ti izdatki nimajo nič skupnega z zavarovanjem; ne načrtuje ustrezne ukinitve dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja; ne načrtuje rešitve finančnih problemov javnih zdravstvenih zavodov, ki že krepko vplivajo na dostopnost do zdravstvenih storitev. Dokument praktično nikjer ne omenja **področja varnosti in zdravja pri delu**, kjer bi se lahko vzpostavilo kar nekaj zelo konkretnih in učinkovitih ukrepov. Za izboljšanje poklicnega zdravja prebivalstva in posledično znižanje stroškov za zdravljenje bi se lahko uvedle ekonomske spodbude delodajalcem za vlaganje v varnost in zdravje pri delu. Učinkovitost obvladovanja poklicnih bolezni pa bi bila dosežena z od delodajalca neodvisnim financiranjem postopkov verifikacije poklicnih bolezni. Poleg tega sta za leto 2014 in 2015 na tem področju še kako aktualni naslednji dve nalogi, o katerih prav tako ni govora v dokumentu; objava smernic za promocijo zdravja na delovnem mestu in uveljavljen pravilnik o poklicnih boleznih, ki bo določal od delodajalca neodvisno financiranje postopkov verifikacije poklicnih bolezni ter priprava podlag za diferencirano prispevno stopnjo za zdravstveno zavarovanje za primer poškodb pri delu in poklicnih boleznih.

10. Na področju bančnega sistema NRP **ne omenja problema, ki se pojavlja v praksi zaradi kršenja** 136. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP-F). Ne upošteva se namreč pravilo, da sedanji družbeniki dolžnika lahko obdržijo samo tak delež v osnovnem kapitalu dolžnika, ki ustreza vrednosti preostanka premoženja dolžnika, ki bi ga prejeli, če bi bil nad dolžnikom začet stečajni postopek. Tako se načelo absolutne prednosti ne upošteva, ne glede na to, da ga je potrebno dosledno spoštovati z namenom, da se breme izgub in napak starih lastnikov ne prenese na delavce, dobavitelje, na banke in s tem tudi na davkoplačevalce. Postaviti je treba jasna pravila, da za stare lastnike ne more ostati nič dokler upniki niso poplačani 100 odstotno. V praksi pa se dogaja to, da so ponovno zaščiteni lastniki podjetja, ostale upnike in delavce pa se postavlja v zelo neugoden položaj.
11. V ZSSS **nasprotujemo nadaljnem dereguliranju poklicev in storitev**, tj. proces, ki ga NRP odkrito promovira, saj gre za grob poseg v področje izobraževalnih ustanov in varnost potrošnikov. Posledice deregulacije so jasno vidne v gostinski dejavnosti, odražajo pa se v pomanjkanju kvalitetnega gostinskega kadra. Prepričani smo, da se bo zaradi vedno večje konkurence na trgu dela in vedno večjega števila nezaposlenih pritisk na deregulacijo še povečeval z namenom pocenitve dela izobraženega in usposobljenega kadra.
12. Kolikor NRP izpostavlja dereguliranje poklicev in storitev, pa nikjer **ne omenja zlorab, ki so posledice dereguliranja postopkov ustanavljanja podjetij**. Ali kakor kažejo podatki BISNODE: V letu 2013 je bilo 96 ustanoviteljev, ki so ustanovili d.o.o. in vsaj eno prodali. Skupno so ustanovili 1.730 d.o.o., od katerih jih je 87,7 odstotka že zamenjalo lastnika. Med ustanovitelji je 63,5 odstotkov pravnih subjektov in 36,5 odstotkov fizičnih oseb. Slednje so ustanovile 360 d.o.o., od katerih jih je bilo kar 83,1 odstotkov prodanih naprej (spremenilo lastnika). Ena fizična oseba je ustanovila in naprej prodala kar 57 d.o.o.
13. Opozarjamo, da še vedno **ni sprejete strategije, ki bi določala klasifikacijo naložb**, opredelitev razvojnih usmeritev in posamezne strateške cilje. Podjetja, ki so trenutno v postopku prodaje, se tako prodajajo brez strategije in brez vizije nadaljnjega razvoja Slovenije kot strategije upravljanja. Ob tem se nikakor ne moremo strinjati z navedbo v NRP, da se »vsa sredstva iz naslova kupnin uporabijo za poplačilo dolga«. V zvezi s tem opozarjamo na 76. člen Zakona o Slovenskem državnem holdingu, ki v 3. odstavku določa, da se v skladu s prvo točko drugega odstavka 74. člena Zakona o javnih financah 10 % kupnine od prodaj kapitalskih naložb v lasti RS nakaže na poseben račun pri MF. Sredstva se porabijo izključno za financiranje demografskega sklada.
14. Naravnost nerazumljivo je, da se v NRP zapiše »podaljšanje varčevalnih ukrepov na **področju plač in socialnih transferjev** do ravni zaposlenosti 850.000 oseb.« Svet Evrope je v zadnjem poročilu o kršitvah evropske socialne listine v letu 2013 izrazil zaskrbljenost nad neustreznimi socialnimi nadomestili. Slovenijo je opozoril na prenizko in časovno prekratko nadomestilo za brezposelnost, prenizko minimalno nadomestilo pri bolniških odsotnostih in prenizko minimalno pokojnino ter neenako obravnavo pri uresničevanju pravice do socialne varnosti delavcev migrantov iz tako imenovanih tretjih držav. Da ne omenjamo nerazumljivosti samega cilja 850.000 zaposlenih, ki se ponekod veže na zaposlene, ponekod pa na delovno aktivne. Kar je velika razlika – zaposlenih oseb v Sloveniji je po zadnjih podatkih nekje nad 691.000, delovno aktivnih pa nekje okoli 781.000. V vsakem primeru pa je to zelo pod mejo 850.000 zaposlenih. Kar enostavno pomeni, da je cilj 850.000 zaposlenih politični cilj, s katerim se želi zagotoviti trajnost ukrepov zapisanih v dokumentu. In zato je postavitve tega pogoja nesprejemljiva.
15. NRP govori o sprožanju **procesa de-institucionalizacije**. Opozarjamo, da proces »de institucionalizacije«, na katerega se neposredno navezuje nikakor ne smemo nekritično razumeti, kaj šele implementirati. Po podatkih UMAR (2012) Slovenija kaže na zaostanek po zaposlenosti v dejavnostih zdravstva in socialnega varstva, kar nam pokaže kazalnik števila zaposlenih oseb na 100.000 prebivalcev, po katerem Slovenija v zdravstvu dosega 76,0 % povprečja EU oz. po zaposlenosti v delovnih urah 85% povprečja; v socialnem varstvu pa 42,0 % povprečja EU oz. 50 %, če upoštevamo opravljene delovne ure. Iz tega izhaja pomislek oz. premislek in sicer da ne moremo pristajati na nekritično sprožitev procesa deinstitutionalizacije, še posebej, če to pomeni enako nekritično privatizacijo javnih storitev. Ob tem se zelo utemeljeno sprašujemo o ustreznosti kompetentnosti pravnih oseb zasebnega sektorja, ki bi potem prevzele te storitve – gre za tveganje nekakovostnih socialnih storitev ob manjši

transparentnosti (če bodo programe izvajali zasebni izvajalci, za katere ne velja Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev), zmanjšale se bodo pravice iz dela (problem v zasebnem sektorju je, da nima prihrankov ali kapitala za pokrivanje lukenj v prilivih, ki nastanejo zaradi zamika pri financiranju iz javnih razpisov. Posledično se dogajajo primeri, ko se zaposlenim ne izplačujejo plače, temveč le prispevki ali pa zaposlene iz pogodbe za določen čas prenesejo na podjemno pogodbo).

... IN ZAKAJ NAMESTO NACIONALNEGA REFORMNEGA PROGRAMA POTREBUJEMO NACIONALNI INVESTICIJSKI PROGRAM

1. V izhodišču izpostavljam problematiko zadolževanja. Medtem ko se na politični ravni vedno znova ponavlja mantra servisiranja dolga, pa nihče ne govori o **razvojnem zadolževanju**: običajno gre za vlaganja v infrastrukturo, s širšimi pozitivnimi učinki na gospodarstvo in družbo. Po nekaterih podatkih potrebujemo v naslednjih dvajsetih letih za vodovodno omrežje več kot milijardo evrov, za ceste šest milijard, za železnice pa deset milijard evrov vlaganj. Na področju (energetske) preнове stavb po eni izmed zadnjih analiz v Sloveniji kar 81 odstotkov stavbnega fonda potrebuje obnovo. To predstavlja okoli 14 milijonov kvadratnih metrov fasad, za njihovo obnovo pa bi bilo potrebnih 600 milijonov evrov.
2. Slednji premislek je še kako utemeljen tudi v luči zahteve Evropske konfederacije sindikatov po **letnem vlaganju v investicije v velikosti 2 odstotkov BDP v obdobju naslednjih 10 let** – v slovenski perspektivi to na letni ravni pomeni nekaj nad 700 milijonov EUR - kar je še vedno več kot petkrat manj od obsega dokapitalizacije bančnega sistema v Sloveniji. Ob tem pa bi morali še preučiti možnosti dodatnega posojila Evropske investicijske banke (EIB) in preučiti dodatnih ustreznih finančnih instrumentov. Nemška sindikalna centrala DGB je decembra 2012 v dokumentu »Marshallov načrt za Evropo - predlog DGB za ekonomsko stimulacijo in razvoj v Evropi« predlagala, da se ta program, ki je na letni ravni vreden 260 milijard EUR, financira z izdajo posebnih »New Deal« obveznic z desetletno ročnostjo. Obveznosti iz obresti pa bi se poplačevale iz vpeljanega davka na finančne transakcije (FTT).
3. V primeru, da se uspe zagotoviti ta investicijska sredstva, pa moramo ob tem vztrajati, da **ta sredstva ne padejo v proces čezmernega javnofinančnega primanjkljaja**, sicer se bo vedno znova ponavljala zgodba reševanja slovenskega bančnega sistema s povečevanjem javnega dolga in posledičnim avtomatskim padcem v kolesje zahtev procesa ekonomskega semestra.
4. Celotnemu investicijskemu paketu pa mora slediti proces **re-industrializacije**, ki bo zagotovil stalno vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, revitalizacijo raziskovalno razvojnih oddelkov v podjetjih in posledično povečevanje obsega visokotehnoloških proizvodov. V letih med 2009 in 2011 se je delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem izvozu sicer kar nekako ustabil na okoli 20-ih odstotkih, kar pa je debelih šest odstotkov manj od povprečja EU 27. Slovenski razvojni model se je torej v dobrem desetletju podredil menedžerskim prevzemom in nizki inovacijsko razvojni aktivnosti. To le še potrjuje podatek iz analize stanja in potreb slovenskih visokotehnoloških podjetij iz novembra 2010, kjer je skoraj 30 odstotkov izmed 177 anketiranih »visokotehnoloških« podjetij odgovorilo, da v letu 2009 sploh niso investirala v raziskave, razvoj in inovacije (Rašković, Pustovrh).
5. Izpostavljam še en kroničen problem; realno gledano bodo javne investicije v naslednjih letih v veliki meri odvisne od **kohezijskih sredstev**. In tukaj imamo izrazit problem izrazito prenormirane administrativne podpore črpanju sredstev – od umeščanja v prostor do zelo obremenjenega procesa poročanja o črpanju sredstev.